

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Satakunnan ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta.

Ammattikorkeakoulujen opetukseen kuuluva tehtävä on korkeakoulututkintojen lisäksi mahdollistaa jatkuva oppiminen. Jatkuvan oppimisen määrällinen kasvu avoimen korkeakoulun kautta on toteutunut hienosti ja korkeakoulujen yhteisesti kehittämän Digivisio-hankkeen kautta jatkuvaa oppimista on tuotu vahvasti osaksi suomalaista koulutustarjontaa. Väyliä ja polkuja on myös tuotu toisen asteen nivelvaiheen nopeuttamiseksi ja korkeakouluvalmiuksien parantamiseksi. Väylien ja polkujen sekä jatkuvan oppimisen kehittämistä on siksi tärkeä jatkaa, jotta erityisesti ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden siirtyminen korkea-asteen opintoihin tulisi sujuvammaksi. Hallituksen esityksessä mainittu tavoite joustavoittaa yksilöiden koulutuspolkuja ja laajentaa koulutustarjontaa ovat hyviä tavoitteita, mutta tämän sääntelyn avulla tavoitteiden saavuttaminen voi jäädä osittainkin toteutumatta.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Hallitus esittää suomalaisen korkeakoulutuksen ja yhteiskunnan järjestämän koulutuksen näkökulmasta poikkeavaa lähestymistä koulutustason nostoon. Mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakoulussa muuttaa korkeakoulutuksen järjestämisen ja suorittamisen lähtökohtia. Mahdollisuus korkeakoulutukseen tarjoutuu maksukykyisille, mutta huonommat korkeakouluvalmiudet omaaville opiskelijoille, joille haluttu korkeakoulutus on muille suunnattujen valintamenettelyiden kautta mahdollinen. Maksuton oppijan kyvykkyyteen ja motivaatioon perustuva järjestelmä on kokonaisuutena tuonut hyviä tuloksia, vaikka koulutuksen rahoitus julkisen sektorin panostaessa muihin asioihin on vähentynyt. Tarjottavan maksullisen avoimen tutkintomahdollisuuden ja maksuttoman julkisen rahoituksen välinen kilpailu ja niihin liittyvät

valinnat voivat vääristää mahdollisuuksia korkeakoulutukseen pääsemiseen maksukyvyttömimmille, mutta paremmin muiden valmiuksin koulutukseen hakeutuville opiskelijoille.

Korkeakouluvision tavoite on nostaa suomalaisten alle 35-vuotiaiden korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä vähintään 50%. Tämän tavoitteen saavuttaminen vaatii monia toimenpiteitä. Ehdotetulla lainsäädännöllä tavoitteen saavuttaminen tuskin tulee lähemmäksi. Nuorten hakeutuminen koulutukseen on harvoissa tilanteissa mahdollisuuksista kiinni, kuten hakijaluvut useisiin koulutuksiin kertovat.

Hallituksen esityksessä halutaan tarjota esimerkiksi suomalaisille yrityksille ja yhteisöille eli työnantajille mahdollisuus avoimen korkeakoulutuksen kautta hankkia korkeakoulututkinto työntekijöilleen. Työnantajille on jo nykyisessä sääntelyssä annettu tällainen mahdollisuus tilauskoulutuksen kautta. Toistaiseksi työnantajilla ei ole ollut juurikaan tarvetta osallistua korkeakoulutuksen hankkimiseen työntekijöilleen muuten kuin valtion kustantaman koulutuksen kautta. Toisen reitin tarjoaminen saattaa lisätä työnantajien halukkuutta tarjota yksityistä rahoitusta koulutusjärjestelmään. Toimintakulttuurin muuttaminen ja muutos vaatinee, kuten tilauskoulutuksenkin osalta, vielä runsaasti aikaa, joten lainsäädännön muuttamisen vaikutuksia käytäntöön saadaan odottaa vielä vuosikymmeniä. Kysymys siitä tarvitaanko tällainen uusi malli tilauskoulutustyyppisen koulutuksen toteuttamiseen aiemmankin ollessa vielä vieras on tarpeen harkita ennen hallituksen esityksen antamista.

Avoimessa suoritettavasta tutkinnosta peritään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun suuruuteen liittyvät kysymykset jäävät liian avoimiksi lakiehdotuksessa. Mikäli maksu kattaa vain avoimen kautta tulevien opiskelijoiden aiheuttamat opetuskustannukset, jäävät kaikki muut korkeakoulutuksesta aiheutuvat kulut, kuten ohjaus, järjestelmät, digitaalisuuden ja turvallisuuden liittyvät jatkuvasti kasvavat kustannukset, tilakustannukset, opiskelijavalinta ym. kattamatta. Jatkovalmistelussa säännöksen sisältöä on tarpeen täsmentää. Voiko maksu olla kaikki kulut kattava ja sen päälle riittävä määrä katetta, jotta mahdollistetaan panostukset nuorten koulutukseen?

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Ehdotettu sääntely jättää monet asiat epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi sekä korkeakoulukohtaisesti ratkaistavaksi. Hyvässä lainsäädännössä otetaan huomioon muuttuvan sääntelyn vaikutukset kokonaisuuteen. Joitakin asioita pitäisi valmistella vielä ennen lainsäädännön antamista eduskunnan käsittelyyn. Toisaalta kentän jättäminen korkeakoulun itsenä päätettäväksi voisi antaa tilaa monenlaisille innovaatioille ja varmasti myös monenlaisille kanteluille. Seuraavat asiat aiheuttavat lyhyelläkin arvioinnilla kysymyksiä

- Koulutuksen yhdenvertaisuus, opiskelijan oikeusturva ja korkeakoulutuksen maksuttomuus nostavat kysymyksiä.
- Näihin liittyy muun muassa opiskelijavalintaa koskevat kysymykset. Onko mahdollista valita avoimen korkeakoulun kautta opiskelijoita yksinomaan maksukyvyyn tai rahoittajana mahdollisesti

toimivan yrityksen maksujen perusteella. Miten tässä varmistetaan oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen koulutuksen saavutettavuus?

- Koskeeko tämä myös ns. SORA-aloja? Miten avoimen lukuvuosimaksun maksaminen ja esimerkiksi hoitoalan harjoittelumahdollisuudet sovitetaan yhteen.
- Millainen vastuu tutkinnon suorittamisesta luvataan.
- Päättävätkö korkeakoulut kukin osaltaan avoimessa korkeakoulussa tutkintonsa aloittaneen siirtymisen tutkinto-opiskelijaksi. Onko korkeakoulun autonomian piirissä valita myös muissa korkeakouluissa maksullista tutkintoa suorittavaa oman korkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi?
- miten avoimessa tutkintoa suorittavan tutkintomaksut peritään? Voiko korkeakoulu rahastaa tutkintomaksun heti koko opintoajalta ja miten toimitaan, mikä tutkinto ei tule valmiiksi normaalissa ajassa? Entä mahdollisuus opinto-oikeuden siirtämiseen esimerkiksi perhevapaiden tai varusmiespalveluksen vuoksi? Kuuluvatko nämä asiat korkeakoulun autonomian piiriin.
- tutkinnostaan maksavan opiskelijan oikeusturva on myös arviomatta
- onko korkeakoulujen myydessä tutkinto-oikeuksia avoimessa korkeakoulussa kyse toiminnasta, josta pitää maksaa arvonlisäveroa

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Edellä

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Edellä

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Edellä

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

-

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

-

Muut huomiot ja näkökohdat

Kustannukset tutkinnossa avoimessa korkeakoulutuksessa jäänevät useimmiten yksilöiden itsensä kokonaan kustannettavaksi. Keskustelu toisen tutkinnon maksullisuudesta ja verovaroin toteuttavan koulutuksen rahoituksen kohdentaminen alle 35-vuotiaisiin ensimmäisen tukinnon suorittaviin ohjaa myös ajattelua tähän suuntaan. Koulutuksen ja jatkuvan koulutuksen reittinä tutkintokoulutus on suomalaisessa tutkintoihin perustuvissa rekrytointikäytännöissä kuitenkin tapa ylläpitää yksin työmarkkinakelpoisuutta. Avoimessa korkeakoulussa tutkinnon suorittaja jää vaille kaikkia opintososiaalisia etuja. Tämä ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen tekee yksilölle erittäin haastavaksi oman osaamisensa päivittämisen. Jonkinlainen verotuksellinen ratkaisu voisi tukea sitä, että koulutuksen saavutettavuus kuitenkin säilyisi maksullisuudesta huolimatta.

Korkeakoulutuksen saavutettavuuden kehittäminen ja rahoituspohjan laajentaminen ovat valtakunnallisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tärkeitä asioita. Suomalainen koulutuskulttuuri sekä yksilöillä että yrityksillä, ainakin pienemmillä, lähtee koulutuksen maksuttomuudesta. Osaamisen päivittämisellä ja korkeakoulutettujen eli henkisen pääoman kasvattamisella on keskeinen merkitys Suomen menestymisessä. Siksi koulutuksen strateginen kokonaisuus olisi tarpeen harkita kaikilta osiltaan yksittäisten innovaatioiden sijasta. Nämä innovaatiot voisivat olla osa kokonaisuutta.

Mattila Timo
Satakunnan ammattikorkeakoulu